

Samerne och EU-an slutning

MARTIN SCHEININ

I Martin Scheinins notis konfronteras olika rättskulturer och kulturer. Deltagare i detta möte är sinsemellan delvis skiljaktiga nationella regler om traditionella samenäringar och bestämmelser ur den västeuropeiska integrationens regelverk. Spänningar uppstår mellan skydd av samekultur och konkurrenspolitik.

Samerna i Finland, Norge och Sverige har haft svårt att bli eniga om de nordiska ländernas anslutning till den Europeiska unionen. Olika regionalistiska, autonomieförsträvande eller rentav separatistiska rörelser i Europa har ofta förhållit sig positivt till en fördjupad europeisk integration. Deras motiv är uppenbarligen att få sin röst hörd i Europa och att minska den relativa betydelsen hos huvudstadsmänniskorna i nationalstaten. Särskilt för ett folk bosatt i flere stater, som samerna, skulle ett "regionernas Europa" öppna möjligheter för ett djupare samarbete över gränserna, möjligtvis även till nödvändig harmonisering i de nordiska ländernas lagstiftning angående samernas traditionella näringar och rättigheter till naturresurser.

Men så enkelt är det inte. I Norge har samerna klart tagit ställning emot landets anslutning till EU. I Finland kommer sameparlamentet snart att ta ställning i frågan och olika åsikter har anförts. De som stöder medlemskap hänvisar till större marknader för renkött och andra produkter från sameområdet, till möjligheter att få ekono-

miskt stöd direkt från Bryssel för olika lokala initiativ, till bättre förutsättningar för samiskt samarbete över gränserna samt till nya möjligheter för en harmonisering av lagstiftningen om renkötsel. Det nuvarande läget är ju att renkötsel i Finland, i motsats till situationen i Norge och Sverige, inte är särskilt tryggad som en samisk näring. Alla finska medborgare brukade ha rätt att idka renkötsel och i samband med EES-avtalet utvidgades denna rättighet att omfatta alla medborgare från EES-länderna, trots kritiska invändningar från samerna själva och riksdagens grundlagsutskott.

Särskilt för de finländska samerna kan protokoll 3 till EFTA-ländernas EU-anslutningsavtal bli viktigt. Enligt detta protokoll ger EU-länderna ett uttryckligt tillstånd till Finland, Norge och Sverige att reservera renkötsel exklusivt för samerna inom traditionella samiska områden.¹ Protokollet använder ordalag om antyder att de nordiska länderna egentligen skulle ha en förpliktelse att trygga samernas särskilda rättigheter till renkötsel.² Och det bör noteras att genom protokollet har EG-rätten

1. Artikel 1: "kan det samiska folket ges ensamrätt till renkötsel inom traditionella samiska områden."

2 De höga avtalsslutande parterna "som erkänner de förpliktelser och åtaganden som Norge, Sverige och Finland har gentemot det samiska folket enligt nationell och internationell rätt," samt "som konstaterar, framför allt, att Norge, Sverige och Finland är fast beslutna att bevara och utveckla det samiska folkets försörjningsmöjligheter, språk, kultur och levnadssätt"(...)

nu fått en viss ursprungsbefolkningsaspekt som tidigare saknades.³

Trots detta finns det även tunga argument emot medlemskap. Enligt artikel 2 i protokollet kan tillämpningen av exklusiva samiska rättigheter inom traditionella samiska näringar utvidgas till andra områden än renskötsel, men enbart genom en komplicerad procedur som t.ex. kräver enhälligt beslut av ministerrådet. I Norge och Sverige har samerna redan exklusiva rättigheter inom renskötsel. Vad skulle ske med fiskerinäringen, som särskilt i Norge är ytterst viktig för samerna. Och vad menas med

“traditionella samiska områden” i protokollets artikel 1? Betyder det att utanför en viss geografisk gräns måste EG's allmänna konkurrensregel gälla även för renskötsel?

Författarupplysningar:

Martin Scheinin, jur.dr., bitr.professor i statsförfattningsrätt, Institutionen för offentlig rätt, Helsingfors universitet

3 Som ett komplement till protokoll 3 har Norge avgivit en särskild ensidig deklaration (nr. 40) angående samiska ärenden. Dess bakgrund är att av de tre nordiska länderna har hittills enbart Norge ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 169 om ursprungsfolk.